

večjih loških podružnic. V vasi Sv. Florijan, ki so jo po drugi svetovni vojni preimenovali v Florijan nad Zmincem, je popisanih 7 hiš po starih hišnih številkah.

V sosesko sv. Tomaža spadata vasi Brode na desnem bregu Poljanske Sore in Gabrk na levem. V Brodeh, kjer nekoč ni bilo mostu, so ljudi prenašali čez vodo šturporamo, kasneje pa prevažali z brodom. Od tod tudi imena vasi v preteklosti: Furten, Fuerten, Furtten, Wrodech. Popisanih je 18 hiš po starih hišnih številkah in zgodnjegotska cerkev sv. Tomaža apostola. V vasi Gabrk, ki se v virih omenja kot Gaberkch, Gaberk, Gaberz, Gabrou, je v letih 1929–1976 delovala nekakšna gorska šola za vasi Gabrk, Brode, Log, Staniše, Valterski Vrh, Sv. Florijan in Sopotnica. V Gabrku je popisanih 13 hiš po starih hišnih številkah.

Sosesko sv. Filipa in Jakoba sestavljajo del vasi Log, ki spada v župnijo Škofja Loka, Valterski Vrh in Staniše. Posebnost Loga je, da spada del vasi v škofjeloško župnijo in se imenuje Log, del pa v poljansko župnijo in se imenuje Na Logu. V škofjeloškem delu vasi je popisanih 24 hiš po starih hišnih številkah. Vasi Staniše lahko sledimo šele od 18. stoletja dalje, saj se je pred tem obravnavala skupaj z vasjo Sv. Petra Hrib. V njej je popisanih 9 hiš po starih hišnih številkah. Vas Valterski Vrh poimenujejo tudi Sv. Filip in Jakob v Hribih, v preteklosti tudi Balterskhiwurch. V vasi je popisanih 8 hiš po starih hišnih številkah in cerkev, ki je najbolj oddaljena podružnica loške župnije in je prvič omenjena v urbarju iz leta 1501.

Knjiga dr. Franceta Štukla Po poti kulturne dediščine s podnaslovom Sprehod skozi Škofjo Loko in vasi v spodnjem porečju Poljanske Sore je bogato opremljena s fotografijami (170), ki prikazujejo Škofjo Loko in opisane vasi, zunanjščine in notranjščine hiš in cerkva, listine, karte, načrte, predmete in vsakdanje življenje.

Knjigo je uredila vodja škofjeloške enote Zgodovinskega arhiva Ljubljana Judita Šega, grafično jo je oblikoval Studio Grad, izdala Muzejsko društvo Škofja Loka in Zgodovinski arhiv Ljubljana in založila Občina Škofja Loka. Izšla je kot 25. številka Doneskov Loških razgledov.

Knjiga ni zanimiva le za strokovnjake, ampak tudi za Ločane in okoličane, kar se je pokazalo že na predstavitvi v Škofji Loki v okviru Dnevoev evropske kulturne dediščine, ko je avtor podpisoval prve izvode kot takrat, ko izide prava knjižna uspešnica.

Mija Mravljica

Ladislav Hladký: Slovinsko. Stručná historie států svazek č. 67. Praha : Nakladatelství Libri, 2010, 190 strani.

Zgodovinar Ladislav Hladký se že dobri dve desetletji v svojem znanstvenem delu posveča tudi zgodovini Slovencev in o tej temi predava na Filozofski fakulteti Masarykove univerze v Brnu in na Filozofski fakulteti Univerze v Pardubicah. Knjiga, ki jo je izdal, obsega vsega 190 strani, vendar pa je na tem omejenem obsegu lepo podan pregled zgodovine slovenskega naroda. Brez olepšav in opravičevanja spremlja razvoj zgodovine slovenskega naroda od Karantanije do leta 2009. Omeniti velja, da je to prvi tak pregled napisan v češčini. Knjiga je vredna branja, ker podaja pogled na naše razmere z neke distance in se zato ne zapleta v nepotrebne podrobnosti, ki nas marsikdaj ovirajo pri jasnem pogledu na lastno zgodovino. Pohvalno je, da ohranja avtor to distanco tudi tedaj, ko primerja dogajanja v slovenskem prostoru z dogajanjem na Češkem. Ker je delo pisano za tuje, češke, bralce, je najprej v uvodu predstavljena geografska lega Slovenije, njeno prebivalstvo, njeni sosede; da bi deželo in njene prebivalce čim bolj približal možnim bralcem, se pogosto poslužuje primerjav z razmerami na Češkem, tako glede velikosti kot tudi glede nekaterih sosedov. To nevsiljivo primerjavo ohranja skozi celoten opis.

Uvodnemu delu sledijo poglavja, ki opisujejo zgodovino slovenskega prostora od železne dobe do leta 2009. Snov je dokaj enakomerno razdeljena na 12 poglavij, ki so razdeljena še na podpoglavja.

V prvem poglavju opisuje zgodovino slovenskega prostora od železne dobe, preko Keltov do Rimljanov in pomembnih dogodkov v njihovem času. Opisane so značilnosti tedanjih mest (in navedena tudi sedanja slovenska imena zanje), cest in gospodarstva. Sledi opis vdorov barbarov in sprememb, ki so jih povzročili. Nato opisuje dogajanja po premiku Langobardov: prihod Slovanov in propad starokrščanskih škofij. V poglavju o zgodnjem in razvitem srednjem veku je pregledno strnjeno dogajanje in razvoj na slovenskem ozemlju od oblikovanja Karantanije do nastajanja dinastičnih teritorijev. Predstavljena je prehodna in neuspešna zasedba naših dežel s strani češkega kralja Otokarja II. Přemysla, povezave Celjskih s Sigismundom Luksemburškim in končno prevzem njihove posesti s strani Habsburžanov. Naslednje poglavje je posvečeno humanizmu, reformaciji, protireformaciji in baroku na Slovenskem. Zajema opis turških vdorov, čas kmečkih uporov, pojav humanizma in reformacije, pomen Primoža Trubarja in njegovih tovarišev in nato pojav protireformacije ter baroka. Poglavje z naslovom Začetki oblikovanja slovenskega

naroda govori najprej o razsvetljenem absolutizmu in posledicah reform, ki so bile sprejete v tem času, o silah, ki so začele oblikovati slovensko jezikovno in narodno skupnost. Ne more mimo kratkotrajne francoske okupacije in njenih posledic za slovensko kulturo, prav tako pa se tudi ne izogiba soočenju Slovencev z ilirizmom. Poudari pomen revolucije leta 1848, v kateri so zrasle zahteve po združenju Sloveniji. V tem poglavju so pregledno in nazorno predstavljene osnove, na katerih se je nato gradilo in razvijalo slovensko narodno vprašanje. Poudarjeno je dejstvo, da so v revoluciji leta 1848 Slovenci prvič nastopili kot samostojen političen subjekt v okviru habsburške monarhije.

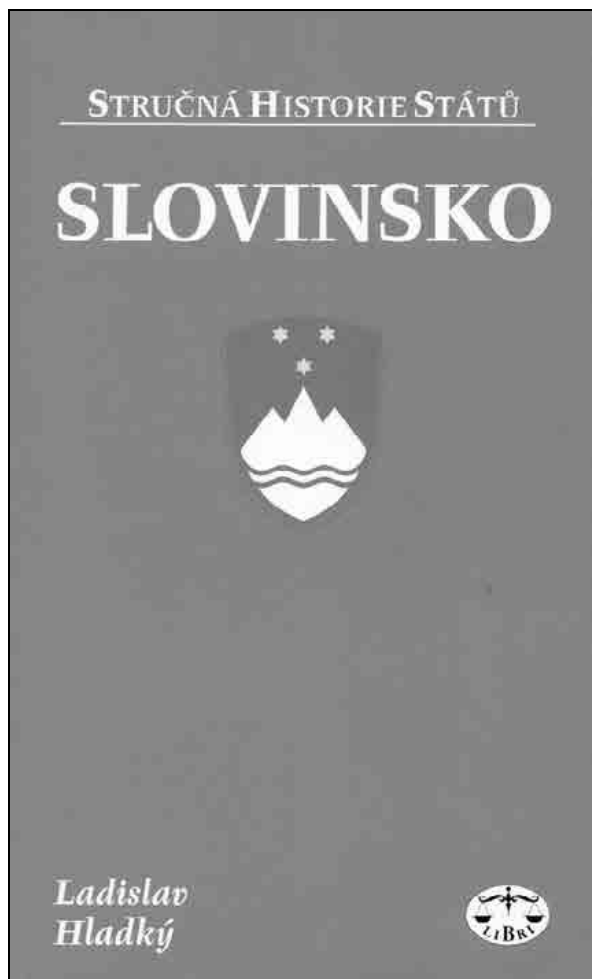
Naslednje poglavje govori o razmerah v drugi polovici 19. stoletja in v začetku 20. stoletja. Slovence in njihove probleme umesti v gospodarske, politične in kulturne razmere v tedanji avstrijski polovici monarhije, najprej v dobo Bachovega absolutizma, nato predstavi čas rahljanja razmer in dobo čitalništva, kjer se žal zmoti, ko predstavi čitalniško gibanje kot gibanje, ki je bilo namenjeno kmečkemu prebivalstvu. To napako sicer mimogrede popravi v poglavju, v katerem spregovori o češko-slovenskih

stikih in sodelovanju. Spregovori tudi o nastanku Južnega Sokola, ki je nastal po češkem zgledu in nazadnje o res množičnem gibanju na Slovenskem, o taborih. V tem poglavju je tudi govor o razcepu v političnem prostoru, o razkolu na mlado in staro Slovence in njihovem odnosu do Taaffejeve vlade. Proces modernizacije, začetki industrializacije in začetki železniških povezav so s seboj prinesli tudi politično diferenciacijo slovenskega naroda, krizo med kmečkim prebivalstvom in izseljevanje. Vse spremembe, predvsem pa industrializacija so imele učinek tudi na narodnostnem področju, ne da se spregledati sprememb tako na severnem robu slovenskega narodnega ozemlja kot tudi ne tistih na njegovem zahodnem robu.

Na Slovenskem se je ob koncu stoletja začelo razvijati strankarsko gibanje, klerikalna in liberalna smer. Omenjena so nasprotja, ki so rasla v okviru klerikalne stranke, gibanje dr. Janeza Evangelista Kreka in njegovo krilo krščanskih socialistov, ki je nasprotovalo trdi smeri Antona Mahničarja in Ivana Šušteršiča. Na drugi strani predstavlja liberalce, kjer poimenska izbira Frana Šukljeta za enega od njihovih predstavnikov poleg Ivana Hribarja in Ivana Tavčarja ni najbolj posrečena, saj je v poglavju premalo prostora, da bi opisal Šukljetaev prehod na klerikalno stran. Je pa tudi res, da ta prehod na razvoj slovenske zgodovine ni imel večjega vpliva. Ob koncu 19. stoletja in v začetku 20. stoletja so bile na Slovenskem tri razpoznavne politične smeri: liberalci, klerikalci in socialni demokrati, ki so si po svojih močeh in znanju prizadevali najti prostor za slovenski narod v okviru avstrijskega dela monarhije.

Poglavje, ki je posvečeno prvi svetovni vojni, je dokaj kratko. Ne spuša se v podrobnejša pojasnjevanja o povodih in vzrokih zanjo, pač pa spregovori o soški fronti, o dogajanju na njej in o posledicah razpada habsburške monarhije. Več pozornosti posveti prizadevanjem slovenskih politikov za ureditev razmer in poskusom povezave s hrvaškimi politikami kot tudi s češko Mafio. Na kratko je nato predstavljena Država Slovencev, Hrvatov in Srbov ter njene težave in povezava s kraljevino Srbijo v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Obdobju med obema vojnama je posvečeno posebno poglavje, ki predstavi razmere najprej v Kraljevini SHS in nato v Kraljevini Jugoslaviji ter položaj, v katerem so se v tem času znašli Slovenci. Pokaže se, da vse le ni bilo tako slabo in da so Slovenci dosegali tudi uspehe v gospodarskem, še bolj pa na kulturnem in tudi fizikalnem področju. Žal se je tu zgodila neprijetna napaka, Leon Štukelj je na olimpijskih igrah leta 1924 dobil zlato medaljo v mnogoboju in na drogu, leta 1928 pa na krogih, kot smučar pa na olimpijskih igrah ni nikoli sodeloval.

V poglavju o drugi svetovni vojni sta Jugoslavija in Slovenija najprej predstavljeni v mednarodnem

kontekstu, nato pa so obravnavane razmere in zaplet v slovenskem prostoru. Poglavlje, ki sledi, govori o času socialistične Jugoslavije. Na 12 straneh je avtor predstavil vse odločilne mejnike v tedanji državi: najprej je novo Jugoslavijo predstavil kot nekoliko specifično državo, nato je spregovoril o položaju Slovencev v njej. Nato je predstavil konflikt z informburojem in njegove posledice, omenjeno je tržaško vprašanje in njegova rešitev, pa razmere v petdesetih letih in tudi prvo vprašanje brezposelnosti, ki ga je država reševala z dovoljevanjem odseljavanja delavcev v tujino, predvsem v Nemčijo. Predstavljeno je prizadevanje Staneta Kavčiča za spremembe in njegov neuspeh ter nato ustava iz leta 1974. V tem času se je standard v Sloveniji precej izboljšal, v Mariboru je nastala druga univerza.

Zadnja tretjina knjige je posvečena najnovejši dobi zadnjih 20 let, času, ki smo ga doživeli, a se ga vsak spominja po svoje. Hladkemu se je kot zunanjemu opazovalcu pri opisovanju dogodkov, ki so se prehiteli in povzročili razpad Jugoslavije, posrečilo ohraniti dobro mero objektivnosti. Na proces razpadanja Jugoslavije so poleg domačih razmer vplivali tudi dogodki v Evropi. Predstavljeno je delo kroga ob Novi reviji, pa proces proti četverici, nastanek demosa in prve demokratične parlamentarne in predsedniške volitve, delo demosove vlade in priprave na plebiscit o samostojnosti Slovenije. Avtor ves čas spremlja dogajanje v slovenski okolici, predvsem pa na Hrvaškem ter reakcije tako Evrope kot tudi ZDA. Sledi opis razglasitve samostojne Slovenije, desetdnevne vojne, pomen TO in reakcije tujine: opis znamenite misije, ki so jo v Slovenijo poslali iz Bruslja. Predstavljena je široka diplomatska akcija, ki je svetu dopovedovala, kdo je napadeni in kdo napadalec. Kot vemo, so evropske države postopoma druga za drugo priznavale samostojnost Slovenije in s tem priznale novo stanje. V zadnjem poglavju avtor govori o najpomembnejših pridobitvah pa tudi težavah, ki jih je preživljala Slovenija od 1992 do 2009. Najprej je prišla na vrsto streznitev, potem uveljavljanje v svetu in nepričakovane težave pri sosedih, pa strankarska obračunavanja in na drugi strani ključno prizadevanje za vključitev Slovenije v EU in NATO.

Zaključek tega pregleda slovenske zgodovine pa je poglavje, ki govori o slovensko-čeških odnosih in sodelovanju. To kratko poglavje zajema pregled od začetnega sobivanja, ki je kasneje preraslo v zavestno sodelovanje in pomoč. Avtor začne svojo pripoved z nastankom države Sama, jo nadaljuje preko dogodkov v drugi polovici 13. stoletja, ko so naši kraji za krajši čas prišli pod oblast Otokarja II. Přemysla, pa do stikov med celjskimi grofi in Sigismundom Luksemburškim. Stiki so se v starejših obdobjih oblikovali med vladarji, novo kakovost so dobili ob začetkih oblikovanja narodne zavesti med

obema narodoma, na katero je vplival pritisk nemške sosesčine; tedaj so se oblikovali zavestni stiki med obema narodoma in ne le povezave med posameznimi vladarji ali gospodi. Pravo sodelovanje pa se je začelo v drugi polovici 19. stoletja, ob marčni revoluciji 1848 in po njej. Najprej je bilo sodelovanje na kulturnem področju, kjer je bilo že v prejšnjih časih kar nekaj povezav, tedaj pa so postale te vse bolj načrtne. Krepile so se tudi politične povezave in kar precej zamisli tako v oblikovanju domače politike na Slovenskem kot tudi nastopi nekaterih slovenskih politikov v dunajskem parlamentu so bili pod vplivom čeških idej. Za zgledovanje po čeških idejah so se zavzemali predvsem liberalci. Kulturno in politično sodelovanje je bilo v letih pred 1. svetovno vojno vse tesnejše, kolikor je bilo mogoče, je sodelovanje živelo tudi v vojnem času. Po vojni in razpadu monarhije ter nastanku novih držav so se slovensko-češki stiki spremenili. Sedaj so bile to povezave med Prago in Beogradom, v Jugoslaviji pa tudi v Sloveniji se je krepila vloga češkega kapitala, predvsem v tekstilni industriji. V času med obema vojnoma pa je na Češkem delovalo tudi nekaj zelo pomembnih slovenskih kulturnih delavcev. Med drugo svetovno vojno in po njej je bilo sodelovanje dokaj omejeno, šele v šestdesetih letih je zopet oživelo, led so znova topili kulturni delavci. Uradno sodelovanje med Ljubljano in Prago se je okrepilo v devetdesetih letih.

Eva Holz

Anno Domini 1511, Idrijski razgledi, letnik LVI, št. 1. Idrija : Mestni muzej Idrija, 2011, 142 strani.

Leta 2011 je minilo 500 let od katastrofalnega potresa na območju Idrije. V Idriji so dogodek prav na dan potresa, 26. marca, obeležili s postavitvijo razstave, organizacijo enodnevnega simpozija ter izvedbo reševalne akcije Civilne zaščite Slovenije za reševanje ob naravnih nesrečah.

Idejo o obeležitvi spomina na potres pred 500 leti sta pred dvema letoma zasnovala pokojni seizmolog Renato Vidrih, takratni direktor Urada za seizmologijo in geologijo pri Agenciji Republike Slovenije za okolje, ter idrijski geolog Bojan Režun, zaposlen pri Rudniku živega srebra Idrija, d.o.o. v likvidaciji. Sprva sta želela organizirati le medna-